

EURÍPIDÉS Orestés

Rod Tantalův stíhá stále neštěstí. Orestés se sestrou a s Pyladem zabil Klytáiméstru — obec má nad nimi vynést rozsudek. Meneláos se vrátil a přijde co nevidět, Helena je už v paláci i s Hermionou. Orestés leží před palácem a spí po záchvatu, který ho nyní sužuje. Élektrá je u něho a ošetřuje ho; nevědí, co se s nimi stane. Marně čekají na pomoc od Meneláa. Také Klytáiméstrin otec Tyndareos jejich čin odsuzuje. Občané města Argu se usnesou usmrtit je. Orestés se s Pyladovou pomocí zmocní paláce, aby zabil Meneláovu manželku Helenu a jeho dceru Hermionu; Apollón však rozvaděnou rodinu smíří, Orestés musí prožít rok mimo vlast. Potom se v Athénách dostaví před soud a bude prohlášen neviným. Hermioné se stane manželkou Pyladovou a Meneláos bude králem ve Spartě.

Etický význam dramatu: odsouzení krevní msty.

OSOBY

ÉLEKTRÁ, dcera mykénského krále Agamemnona
ORESTÉS, Élektřin bratr
MENELÁOS, spartský král
TYNDAREOS, spartský král, otec Helenin
HERMIONÉ, Helenina dcera
PYLADÉS, věrný přítel Orestív
POSEL
FRYG, sluha Helenin
APOLLÓN
SBOR patnácti argejských dívek,
družek Élektřiných

*Děj se odehrává před palácem Átreovců v Argu
(= v Mykénách) a částečně v něm; spadá do osmého
roku po skončení trójské války*

ÉLEKTRÁ sedí u lůžka Orestova

Tak hrozné slovo nelze ani vyslovit,
ni pohromu, ni hoře dané od bohů,
že tíhu jejich člověk nemohl by snést.
Vždyť šťastný Tantalos, prý vlastní Diův syn
(tím božské osudy já nechci hanobit)
teď visí ve vzduchu a odpykává trest
a strach má z balvanu, jenž tkví mu nad hlavou;
ač byl jen člověk, cti prý stejně požíval,
že společně i s bohy sedal u stolu —
však jazyk drzý měl, tu necnost ohavnou.

Měl syna Pelopa a Pelops Átreu.
Svou nití Sudička mu osud utkala,
že s Thyestem, svým bratrem, vždy měl rozbroje.
Proč probrat měla bych, co říkat nemá se?
Hle, Átreus k hodům dal mu děti zabitě.
Byl Átreovým synem (pomínu, co dál)
král Agamemnón slavný, pakli slavný byl,
a Meneláos, krétské Áeropy syn.

Ten Helenu měl za choť, bohům odpornou;
a Klytáiméstru vzal si Agamemnón, král —
zlou pověst v Řecku měl ten sňatek. Dcery tři
jsme z jedné matky: já a Ífigeneia,
též Chrysothemis a pak bratr Orestés;
jsme všichni čtyři dětmi matky bezbožné,
jež zahalila choť v roucho celistvé
a zabila ho. Proč? To říkat nesluší
se dívce — záhadu ať jiný objasní.
Proč přičítat mám tuto křivdu Foilbovi?

Ten pohnul Oresta, ať matku zabije,
svou rodičku — tím v světě slávu nezískal.
A přec ji zabil, boha ve všem poslušný.

I já, ač žena, měla účast na vraždě
a Pyladés, jenž s námi vykonal ten čin.
A od té doby chřadne hroznou nemocí
náš chudák Orestés, jenž leží po pádu
zde v loži — k šílenství krev matčina ho štve.
Já ostýchám se říkat jméno Eumenid,
těch bohyň, jež ho straší, hrozně sužují.
A dnes je šestý den, co oheň očistil
mé matky tělo, která ranám podlehla.

On po tu dobu do úst pokrm nepříjal,
též tělo nemyl si; je pláštěm zahalen,
a nemoc když mu v těle trochu poleví,
tu při vědomí pláče. Jindy vyskočí
zas kvapem z lůžka jako hříbě zpod jařma.

Zde usnesli se v Argu, že nás nepřijmou
ni pod střechu, ni k ohni, nikdo nepoctí
ni slovem matkovrahy. Určen dnešní den,
kdy obec argejská má o nás rozhodnout,
zda ukamenováním máme zahynout,
[či na šíji meč ostrý má nám dopadnout].
Přec naději však máme, že tu nezemřem,
neb Meneláos z Tróje připlul do vlasti,
svým lodstvem naplnil již přístav nauplijský
a u břehu teď kotví. Z Tróje dlouhý čas
se plahočil a bloudil. Dříve poslal však
k nám Helenu, zdroj nářků. Na noc počkal si,
tak aby někdo z těch, jimž padli synové
tam před Íliem, po ní kámen nehodil,
až spatřil by ji ve dne jít. Teď doma je
a pláče nad sestrou i strastmi rodiny.

Však přec má v žalu jakous vnitřní útěchu:
Když k Tróji vladař plul, tu v domě zanechal
svou dceru Hermionu; když si ze Sparty
ji přivedl, mé matce dal ji na starost;
tou těší se a zapomíná na strasti.

I hledím po všech cestách, kdy už uvidím
se Meneláa vracet — jinak naše moc
je slabá, jestliže nás nezachrání on.

Dům jednou nešťastný má nesnáž na nesnáž.

Hermioné odejde vlevo, Helena do paláce

ÉLEKTRÁ

Jak velkým zlem jsi lidem, schránko tělesná,
však ku prospěchu těm, co jsou půvabní.

K obecenství

Vždyť ustříhla si, hle, jen konce vlasů, čímž
svou krásu šetřila — je žena jako dřív.
Ať nenávisť máš bohů, neb jsi zničila
mne s bratrem, celé Řecko. Ach, já ubohá!

Mezitím přichází sbor

Již jdou sem milé družky, aby s nářkem mým
tu pěly žalozpěv. Jej vzbudí ze spánku
a z klidu vyruší. Mé oko zaplaví

proud slz, až zase spatřím bratra v šílenství.

Jen, předražené mé ženy, tiše kráčejte,
a nedupejte příliš, nedělejte hluk.

Je vaše přátelství mi milé, avšak to,
že probudí se bratr, bude neštěstí.

ÉLEKTRÁ

Velebná, velebná Noci,
ty dárkyně spánku přeubohým lidem,
vynoř se z podsvětí, na křídlech zaleť k nám,
do domu vládcova zaleť;
hořem a neštěstím zničení zmíráme,
hyneme již! A nedělejte hluk!
O ticho, o ticho nedbáte nic —
ztlumte řeč hlasitou, milené družky mé,
nechte ho požívat klidného spánku.

SBOR

Dívko ty, Élektro, když jsi tak nablízku,
nesmí ti uniknout, bratr jak skonává,
neb se mi nelíbí spánek tak hluboký.

ORESTĚS *se probouzí*

Ó milé kouzlo spánku, nemoc mírnící,
v čas nouze přišlo jsi a pro mne tak příjemné.
Jak, Zapomnění strastí, moudré, velebné
jsi božstvo, nešťastnými všemi vítané!
Však odkud jsem se asi dostal sem a jak?
Už nevzpomínám, neboť byl jsem bez smyslu.

ÉLEKTRÁ

Ó mileny, svým spánkem jaks mě potěšil!
Mám trochu zdvihnout tě a tím ti pomoci?

ORESTĚS

Nu uchop, uchop mne a z úst mých ubohých
mi špinu z pěny setři, víčka očist mi!

ÉLEKTRÁ

Hle, sladká služba! A já rukou sesterskou
se nezpěčuji údy bratru ošetřit.

ORESTĚS

Bok po boku zde sedni, vlasy zcuchané
mi z čela odhrň, neboť oči cloní mi.

ÉLEKTRÁ

Ó hlavo nešťastná s tím vlasem špinavým,
jak divoce jsi zpustlá, dlouho nemytá!

ORESTĚS

Zas na lůžko mě polož! Nemoc šílenství
když ustane, jsem slabý, v údech malátný.

ÉLEKTRÁ

Je lůžko nemocnému jistě vítané;
ač bolestná to věc, je přece potřebné.

ORESTĚS

A zas mě posad' zpříma, záda opři mi;
svou slabostí je chorý málo libý tvor.

ÉLEKTRÁ

Zda nepřál by sis nohy na zem postavit
a zas, se projít? Vždy je změna příjemná.

ORESTĚS

Jak rád! Tím představím si, že jsem zase zdrav.
Je mocná představa, byt' pravdy vzdálená.

ÉLEKTRÁ

Teď poslyš, ty má drahá hlavo bratrská,
slyš, pokud Lítice ti smyslů dopřejí.

ORESTĚS

Co povíš nového? Když dobré, měj můj dík,
když něco ke škodě — už dost mám neštěstí!

ÉLEKTRÁ

Již Mencláos, bratr otcův, vrátil se
a jeho kryté lodě kotví v Nauplii.

ORESTĚS

Cos řekla? Vzchází světlo v našem neštěstí,
naš příbuzný, jenž otcí vázán vděčností.
Je zde — že mluvím pravdu, důkaz máš i v tom,
že přivezl si z trójských hradeb Helenu.

ÉLEKTRÁ

Jen sám se zachránit — on líp by na tom byl;
však vede-li si ženu, s velikým jde zlem.
Dvě dcery Tyndareós zplodil, potomstvo
tak špatné, zlopověstné v celé Helladě.

ORESTĚS

Sem podej pružný luk, dar Loxiův, jež dal
mi na obranu Foibos proti bohyním,
když vzteklým šílenstvím by snad mě děsily.
Z těch bohyň některou svou rukou smrtelnou
já stěhlím, nezmizí-li z mého dohledu.

Předstírá střelení z luku

Vy neslyšíte, nevidíte, jak můj luk
už střelil na vás rychlé šípy z tětivy?
Ha, ha!

Proč meškáte? Jen vzhůru k nebi na křídlech
a na Foibovu věštbu si tam stěžujte.

Přichází k sobě

Co to?
Co běsním tu a třeštím, dýchám z plných plic?
Kam od svého jsem lůžka, kam jsem zabloudil?
Zas vidím klidné moře, vlny jsou ty tam.
Proč, sestro, lkáš, proč hlavu skrylas do šatu?
Já hanbím se tě činit družkou útrap zlých,
svou nemocí ti, dívce, nesnáz působit.
Ty pro mé neštěstí se žalem netrýzni!
Sic svolila jsi k tomu, já však prolil sám
krev naší rodičky. A klnu Foibovi,
jenž vybídl mě k činu přenezbožnému
a slovy jen mě těšil, skutky ale ne.
A myslím, že i otec, kdybych tvářil v tvář
se vpytával ho, zda mám matku usmrtit,
k mé bradě s vroucí prosbou ruce vztáhl by,
ať k vraždě matky své meč nikdy netasím,
když k životu by tím se on už nevzkřísil,
a já bych chudák v těžké strasti zabředl.

A teď už, milá sestro, odhal hlavu svou
a přestaň plakat, i když na tom jsme tak zle.
A kdykoli mě spatříš s myslí sklíčenou,
svou útěchou hled' mírnit hrozné myšlenky,
můj rozum zmatený. A lkát-li budeš ty,
zas já tu musím být a vlídně chlácholit —
jsou takovéto služby krásné u přátel.

Teď jdi už ale domů, sestro ubohá,
a k spánku zamhuř víčka dlouho bez spánku,
těž jídlem posluž si a tělo vykoupej.
Vždyť zchradneš-li, neb nemoc při mé obsluze
si uženeš, je po mně! V tobě jedině
mám pomoc, neboť nemám (víš to!) nikoho.

ĚLEKTRÁ

[To nelze — jenom s tebou život zvolím si
nebo smrt, vždyť je to stejné: kdybys zemřel ty,
co, žena, počnu si? Jak sama zachráním
se bez bratra a otce, bez přátel? I to
však musím provést, chceš-li.] V lůžko lehni si,
strach neměj příliš ze strašidel, která tě
teď zahánějí z lože, zůstaň v posteli!
I kdybys nestonal, ty stůněš v představách,
a lidem z únavy se rodí nesnáze.

NÁČELNICE SBORU

Ach, ach!
Vy rychlé, křídlaté,
vznešené bohyně,
za nimiž průvod jde jiný než za Bakchem,
slzy jen, nářek a pláč.
Lítice černých těl, které se vznášíte
vysoko k nebesům, krvavý mstíte čin,
za vraždu trestáte,
vrouceně já prosím vás, vrouceně já prosím vás,
dovolte, aby směl nešťastný Orestés
vypustit z mysli své běsnivé šílenství,
těkavou zuřivost. Kolik béd stála tě,
ubohý, touha tvá! Zkázou se staly ti
z Foibovy trojnožky věštecké výroky,
které ti zněly vstříc, z rokliny zazněly,
kde je, jak říká se, umístěn Země střed.

Při bozích,
jaká to starost, jaký to boj
krvavý blízí se,
stíhá tě, ubohý! Nějaký zlý to duch
hromadí k pláči pláč,
žalostnou matčinu vraždu vnesl ti do domu,
šílenství tvého zdroj. Velmi tě lituji,
velmi tě lituji. Nemívá trvání
štěstí tak veliké u lidí smrtelných.

Jako když do plachet
korábu udeří, potopí štěstí bůh
v strašlivou prohlubeň svízělů zlých,
jako by do strže divokých mořských vln,
ze kterých vyvěrá záhuba, smrt a zmar.

Který bych měla rod jiného člověka
ve větší úctě mít nad ten, jenž původ svůj
z božského sňatku má, Tantalův slavný rod?
Hle, tu již přichází panovník ze Sparty,
z nádhery zevnějšku jasně lze rozeznat,
že je to mocného Tantara vlastní syn.
Vítán buď, který jsi s tisícem korábů
provázal vojsko své v asijskou zem
a jenž jsi štěstěny hýčkaný syn.

Veškerá přání tvá
boží již splnili.

MENELÁOS

Jak rád zrak upírám, můj dome, na tebe,
když z Tróje jsem zas doma. Hledím však a lkám:
tak strašným neštěstím kolkolem sevřený
já žádný jiný krb až dosud neviděl.
Můj bratr Agamemnón jaký osud měl
i smrt — že totiž zhynul rukou choti své —,
jsem zvěděl, když jsem s loďí mířil k Maleii.
Z vln dal mi zprávu Glaukos, věstec lodníků,
bůh neznající lhát, a věstec Néreův.

Ten zjevil se mi sám a takto řekl mi:
„Tvůj bratr, Meneláe, mrtev leží už,
ten do léčky své ženy padl v koupelně.“
Mně slzy vytryskly i četným z plavců mých.

Když v Nauplii jsem potom přistál k pevnině
a manželka má sem už napřed spěchala,
já myslel jsem, že sevru v náruč přátelskou
i Oresta (byl syn to Agamemnonův)
i matku, oba šťastné — od rybáře však
zvíím o bezbožné vraždě na Klytaiméstře.

Teď řekněte mi, dívky, kde je bratrův syn,
jenž odvážil se toho činu hrozného.
Vždyť nemluvně byl tehdy v rukou matčiných,
když opouštěl jsem dům a k Tróji odplouval —
už nepoznal bych ho, i kdybych spatřil jej.

ORESTÉS se zvedne z lože

Já Orestés jsem, králi, na něhož se ptáš,
a sám ti říkám o svém činu ukrutném.
Tvých kolen dotýkám se jako prosebník
a pronáším svou prosbu jenom bez snítky:
ach, zachraň mě, když přišel v nouzi vrcholné!

MENELÁOS

Co vidím, boží, koho z mrtvých spatřuji?

ORESTÉS

Tak jest. Jsem strastmi mrtev, přec však naživu.

MENELÁOS

Jsi, ubohý, jak divoch — to ten zpustlý vlas!

ORESTÉS

Mě hyzdí zlý můj čin, ne vnější podoba.

MENELÁOS

Jak hrozně díváš se z těch vyschlých zřítelnic!

ORESTÉS

Je tělo pryč a jen mi jméno zůstává.

MENELÁOS

Ach, jak mě překvapila ta tvá ohyzdnost!

ORESTÉS

Tak vypadám jak vrah své matky nešťastné.

MENELÁOS

Již slyšel jsem. A chraň se častěj říkat zlé!

ORESTÉS

Já chráním se, však bůh mě zahrnuje zlem.

MENELÁOS

Čím trápíš se a jaká nemoc hubí tě?

ORESTÉS

Mé svědomí, že sám vím o svých činech zlých.

MENELÁOS

Jen jasná řeč je moudrá, ne však nejasná.

ORESTÉS

Co nejvíce mě ničí, to je zármutek...

MENELÁOS

Toť sice nemoc zlá, však dá se vyléčit.

ORESTĚS

a stavy šílenství, trest matky za vraždu.

MENELÁOS

Kdy běsnění to začlo? Který to byl den?

ORESTĚS

Když do hrobu jsem nesl matku nešťastnou.

MENELÁOS

Zde doma, či jsi seděl u hranice již?

ORESTĚS

Až v noci — čekal jsem, až pohřbí ostatky.

MENELÁOS

Byl někdo u tebe, kdo ošetřoval tě?

ORESTĚS

Jen Pyladés, jenž se mnou matku zavraždil.

MENELÁOS

Když stůněš, jaké při tom míváš přeludy?

ORESTĚS

Tři dívky ve snu vidím, černé jako noc.

MENELÁOS

Vím, které míníš, nechci je však jmenovat.

ORESTĚS

Jsou vznešené, však lépe nejmenovat je!

MENELÁOS

Ty pro vraždu tvé matky štvou tě běsněním?

ORESTĚS

Jak ubožáka honí, jak jsem jimi štván!

MENELÁOS

To není zlo, když trpí zlem sám pachatel!

ORESTĚS

Však já bych mohl vinu jinam přesunout.

MENELÁOS

Chceš na boha ji svalit? Nemoudré to je!

ORESTĚS

Mě Foibos vyzval, abych matku usmrtil.

MENELÁOS

Ten dobro však a právo nepatrně zná.

ORESTĚS

Ať cokoli jsou bozi, jsme jim poddáni.

MENELÁOS

A ve tvém neštěstí tě Foibos nechrání?

ORESTĚS

Ten váhá — tak to mají bozi v povaze.

MENELÁOS

Jak dlouho už, co z matky život vyprehal?

ORESTĚS

Šest dní; je ještě teplé místo po žehu.

MENELÁOS

Jak bohyně mstí rychle vraždu matky tvé!

ORESTĚS

Jsem nemoudrý, však vpravdě přítel přátel svých.

MENELÁOS

A že jsi pomstil otce, jaký prospěch máš?

ORESTĚS

Dnes žádný; váhat však je jako nečinnost.

NÁČELNICE SBORU

Však hle, tu stařeckými kroky pospíchá sem Sparťan Tyndareós v černém oděvu a s ostříhaným vlasem — truchlí pro dceru.

ORESTĚS

Je po mně, Meneláe! Tyndareós k nám se ubírá a jemu přijít na oči se nejvíc bojím pro to, co jsem provedl. On malého mě kdysi vychoval a dal mi spoustu polibků a v domě v náručí jak Léda nosil mne, synka bratrova — mne stejně měli rádi jako syny své. Těm já (ó nešťastné mé srdce, duše má!) tak nepěkně se odvděčil. Ach, v jakou tmou mám zahalit svou tvář? A jaký mrak si mám dát před sebe a očím starce uniknout?

Vystoupí TYNDAREÓS veden dvěma sluhy

Kde asi Meneláa, chotě dcery své, kde spatřím? Když jsem vléval na hrob úlitbu své ženě, slyšel jsem, že šťastně v Nauplii on po tolika letech přistál s chotí svou. Jen vedte mne! Chci v náruč sevřít přítele, stát u něho, když dlouho jsem ho nespatriil.

V své nenávisti právem matku zhubil jsem: vždyť muže zradila, jenž vzdálen ve válce (byl vůdcem v zájmu celé země hellénské), a navíc poskvřnila lože manželské. Když poznala svou vinu, sama nepřikla si trest, a aby muž ji netrestal, tu trest svůj předešla a mého otce zabila.

TYNDAREÓS

Když drzou mysl máš a mluvíš neskromně a odpovídáš tak, že srdce bolí mne, tím víc mě nutíš, abych prosadil tvou smrt. Jak krásný doplněk to bude obtížné mé cesty, abych zde hrob dcerin ozdobil! Teď půjdu na svolanou schůzi Argejských a poštvu na tebe i na tvou sestru lid, ať kamením (chtěj nechtěj) za trest zničí vás. Tvá sestra zaslouží si smrti víc než ty:

ORESTĚS

Jedno jen mě ohrožuje.

PYLADÉS

Co zas říkáš nového?

ORESTĚS

Šílenství kéž nezdrží mne!

PYLADÉS

Postarám se o tebe.

ORESTĚS

Zlé je chorých dotýkat se.

PYLADÉS

Pro mne však to není zlé.

ORESTĚS

Chraň se zkusit šílenství mé!

PYLADÉS

To ať proto k řasu jde

SBOR

Veliké štěstí, sláva i moc,
kterou se pyšnil Átreův rod
v Řecku i u proudů Simoěntových,
po velkém štěstí zas do strastí přešla.
To dávné, dávné je neštěstí rodu,
když mezi potomky fryžského Tantala
o zlaté jehňátko vypukl spor.
Rozepře skončila hostinou přesmutnou,
obětí nevinných tělíček dětských.
Odtud se vražda tam s vraždou jen střídává,
zdráhá se opustit sídlo
potomků Átreových.

Nemusí krásné krásné být vždy,
pomsta je čestná, však nečestné je
zasáhnout rukou, jež objímá zbraň,
pro pomstu rodiče své.
Krví však zbrocený meč
do záře sluneční na odív klást
je šílená bezbožnost prokletých zločinců,
podlých a hanebných zmatené mysli.

V hrůze své vydala strašlivý sten
nešťastná Tyndareovna:

„Dítě,
odvážný, bezbožný podnikáš čin
zabitím matky. Tím však, že chceš
otci se zavděčit,
zjednáš si trvalou hanbu.“

Jaká to choroba, žalostný bol,
kdepak je neštěstí větší než to,
ruce si poskvřnit matčinou krví?
Takový čin když provedl on,
štván je teď, šílenstvím jat,
kořistí Lític se pro vraždu stal,
těkavým zrakem se dokola dívá
Orestés Agamemnonův.

Nešťastný syn! Když matky své prs
vidával ze šatu tkaného zlatem,
jak se mu vypíná vstříc;
přesto však vraždy se dopustil na matce,
aby tak oplatil otcovu smrt.

Z paláce vystoupí

ÉLEKTRÁ

Snad, ženy, neodběhl domů Orestés,
ten nešťastník, či zase podleh' šílenství?

SBOR

Ach ne, on k lidu argejskému odešel,
chce dostavit se na soud, jak je určeno,
kde rozhodne se o smrti neb životě.

ÉLEKTRÁ

Ach běda, co to proved' ? Kdo ho přemluvil?

SBOR

Nu Pyladés. A zdá se, že ti zakrátko
již posel řekne, jak tam bratr pořídil.

Vystoupí POSEL

Ó Agamemnonova dcero nešťastná,
ach poslyš, ubohá, však vzácná Élektro,
má slova, ve kterých ti nesu neštěstí.

ÉLEKTRÁ

Je po nás! Běda! Jasně je to z řeči tvé.
[Jak zdá se, se špatnou sem zprávou přicházíš.]

ÉLEKTRÁ

Jak mlčet mohla bych? Svit boží nesmíme
my dva tak ubozí už nikdy vidět zde.

ORESTĚS

I ty mě ničíš? Stačí, že jsem, nešťastný,
již mrtev rozsudkem. Zla přítomného dost!

ÉLEKTRÁ

Ó žel, tvůj mladý věk, tvůj osud, Oreste,
i smrt tvá předčasná! Máš žít a umíráš!

ORESTĚS

Jen (při bozích!) mě k zbabělosti nesváděj
a nenut k slzám připomínkou neštěstí.

ÉLEKTRÁ

Vždyť máme zemřít — nelze nad zlem nevzdychat.
A ztratit milý život bolestně je všem.

ORESTĚS

Den dnešní o nás rozhodne: buď musíme
se chopit smyčky na krk nebo brousit meč.

ÉLEKTRÁ

Spíš ty mě, bratře, zabij, aby z Argejských
tu nepotupil kdos rod Agamemnonův.

ORESTĚS

Mně stačí krev mé matky. Neusmrtím tě,
však vlastní rukou zemři — způsob zvol, jak chceš.

Nikdy jsem jízlivým veršem se nikoho nedotkl v básni,
poklesky nikoho z lidí neuved v známost můj verš.
Vždy jsem se vyhýbal vtípům, jež hořkosti plny, jsa čestný,
není v mém jediném slově přimíšen posměšku jed.
V celém národě našem, kde tisíce vydáno spisů,
výtvory Kalliopiny zranily toliko mne!
Myslím, že jediný Říman se nemůže těšit z mých strastí,
naopak, mnohým můj osud zármutkem naplnil hrud,
nevěřím, že by se někdo mé pohromě posmívat mohl,
jestliže k čistému srdci váže se nějaký vděk.
Tyto a jiné věci kéž obměkčit mohou tvé božství,
otče a ochránce vlasti, jejíž jsí blaho a zdar!
Neprosím za návrat v italský kraj — snad později teprv,
dlouhým trváním trestu zcela až smířit se dáš —
o místo bezpečnější a trochu klidnější prosím,
aby se poklesku mému rovnal i určený trest.

Knihla vyhnancova

„S bázní do Říma vcházím, já, vyhnance kniha, již poslal —
vládně, čtenáři milý, znavenou do ruky chop!
Neměj nejmenších obav, že k necti a hanbě ti budu:
lásce na těchto listech neučí jediný verš.
Takový los má nyní můj pán, že ubožák nesmí
tíhu údělu svého odívat v nějaký žert!
Proklíná, odporu pln — však příliš, ach, pozdě! — i dílo,
které na škodu sobě v mládí kdys žertovně psal.

Hleď, co přináším s sebou! Jen smutek uvidíš na mně,
básně, které ti budou zrcadlem smutných těch dnů.
Že pak střídavým veršem mé básně kulhají trochu,
toho jsou příčinou stopy, nebo snad daleká pouť.
Od cedru žlutá že nejsem, že nejsem hlazena pemzou?
Stydím se víc mít ozdob, nežli má původce můj.
Budou-li v písmě skvrny a místa, kde smazána slova,
básník toto své dílo porušil slzami sám!
Kdyby se náhodou zdálo, řč matčská někde že vážne,
barbarská byla to země, ve které verše ty psal!
Recete mi, čtenáři, možno-li vám, kam měla bych jíti,
které vyhledat místo, v Římě když cizinkou jsem?“

Vydržel strasti ty duch a síly dodával tělu,
takže jsem snesl věci, stěží jež snášeti lze.
Dokud jsem v nejistotě se na zemi, na moři zmítal,
námaha nedala myslit na choré srdce a bol;
když se však skončila pouť a ustaly obtíže cesty,
když jsem se dotkl již země, v které mám pykati trest,
chce se mi toliko plakat a proudy ze zraku mého
řinou se stejně jak voda, taje-li na jaře sních.

Toužím po známých místech a myslím na domov, na Řím,
na vše, co nechal jsem v městě, pro mne jež ztraceno jest.
Běda mi, kolikrát smrt už bušila na dveře mého
náhrobku, ale ty dveře zavřeny zůstaly vždy.
Proč jsem unikl tolika mečům, proč nešťastnou hlavu
tolikrát hrozící bouře neskryla na mořském dně?
Boží, mající podíl i na hněvu jednoho boha,
jejichž zatvrzelou, přílišnou zakouším zášť,
zrychlete již, ó prosím, můj váhavý, pomalý osud,
zakazte uzavřít bránu, vedoucí v zánik a hrob!

Loučení v předtuše smrti

Jestliže tento můj dopis snad u tebe vzbuzuje podiv,
cizí proč psala jej ruka, věz, že tu nemocen jsem!
V nejzazších končinách neznámé země já nemocí chřadnu,
málem jistoty nemám, budu-li nadále živ.
Když tak v chorobě ležím v té drsné krajině nyní
uprostřed Sarmatů, Getů, víš as, jak v duši mi jest?

Podnebí činí mi obtíž, ni na vodu nemohu zvyknout,
také v oblíbě nemám tuhleto nevlídnou zem.
Nemám vhodného domu ni stravy, jíž v nemoci třeba,
ani tu lékaře není, bolest jenž mírnil by zlou,
také tu přítele nemám, jenž doved by v zármutku těšit,
druha, jenž řečí by krátil pomalu plynoucí čas.
V nejzazších končinách ležím já vyčerpán, u cizích kmenů,
v zármutku často si myslím na vše, co vzdáleno je —

Ačkoli vzpomínám na vše, přec na tebe nejvíc, má choti,
místečka není v mém srdci, v kterém bys netkvěla ty!
Jméno tvé šeptá můj ret, ač nejsi tu, hovořím s tebou,
vzpomínka na tebe kráslí všechny mé noci i dni.
Dokonce říkají o mně, že tak jsem v horečce mluvil,
že ač smysly se mátlý, jméno tvé šeptal můj ret.
I kdybych síly už ztrácel a jazyk se přitiskl k patru,
takže i kapkami vína stěží by vzkříšen moh být,
někdo tak zprávu mi přineš, má paní ke mně že přišla,
vstal bych, a naděje v tebe zas by mi dodala síl!

Já tedy zahynu teď tak daleko, v neznámém kraji,
žalostný bude můj osud samotnou krajinou již.
V domově, na známém lůžku, mé údy nebudou chřadnout,
rovněž se nenajde nikdo, kdo by tu nad mrtvým lkal;
nebude paní má plakat a slzami líce mi skrápět,
aby tak maličko mohla oddálit ode mne smrt.
Nedám poslední vzkazy, a nebude moci ni přítel
naposled volat mě jménem, zatlačit hasnoucí zrak.
Nebude pohřební průvod a nebude náhrobek čestný,
mrtvolu neoplakanou krýt bude barbarská zem.

Kéž pak zanikne též má duše zároveň s tělem,
kéž té hranici dravé neujde nejmenší část!
Jestliže duch, jenž smrti je prost, se ve výši vznáší,
Pýthagorova slova jestliže pravdivá jsou,
Řimana Stín mezi Sarmatů Stíny pak blouditi bude,
barbarů duše kde žijí, cizincem zůstane vždy.
Dbej však, aby mé kosti se v malé vrátily urně,
abych-tak, třeba i mrtev, nemoh se vyhnancem zvat!
Nikdo ti nebude bránit: vždyť pohřbila milého bratra
Antigoné, ač vládce zakázal takovou věc.

K ostatkům vonné dej listy a balzámu drahého přidej,
urnu pak v předměstské čtvrti s popelem do země vlož!
V mramor pomníku, prosím, dej nápis veliký vyřít,
tak, aby řádky ty poutník pohledem letmým moh číst:
„Básník Násó zde leží, jenž milostné popěvky skládal,
básník, jenž nadání svého smutnou se obětí stal.
Kdokoli mimo teď kráčíš a v životě milovals také,
zajisté s ochotou řekneš: Klidný ať Násó má sen!“
Postačí jistě ten nápis, neb písní mých svazečky útlé
větším mi pomníkem budou, delší též přechkají věk;
i když mi na škodu byly, přec věřím pevně, že jméno
nesmrtelné mi dají, slávu pak po všechen čas — —

Kdokoli hrozným mečem snad ukončí tento můj život;
sláva má potrvá dál, i když už zahynu sám,
dokud pak s pahorků svých Řím Martův se vítězně bude
po světě zdolaném dívat, básně mé budou se číst.

Ty, jež činnosti své však šťastněji můžeš se oddat,
unikej, jak ti je možno, pohřební hranici své!

Běda, vždyt ani vzduch, ni podnebí, země, ni voda
nejdou mi k duhu, a tělo stále se cítí tu mdlé:
buďto můj nemocný duch též údy nákazou ruší,
anebo v krajině samé neduh můj příčinu má —
co jsem do Pontu dospěl, mě stálá bezesnost trápí,
jsem jen kost a kůže, nemám tu na jídlo chuť;
jako je zbarveno na podzim listí, jež první mráz spálí,
kdykoli nové zimy zhoubný se ukáže vliv,
takovou barvu mám já a nohy mě nemohou unést,
nikdy mi nechybí důvod, v zármutku bolestném lkát.
Na duchu silnější nejsem než na těle: obě dvě části
stejná sužuje nemoc, snáším tak dvojité zlo.
Tkví a před zraky mými jak skutečná postava tane
tvářnost osudu mého, na nějž teď upírám zrak.

Kruté vyhnanství

Jestli kdo zmizelého tam Násóna vzpomíná ještě,
trvá-li v Římě mé jméno, sám když tam nemohu být,
nechat se doví, že žiji, ach, uprostřed barbarské země,
nad kterou hvězdy se nikdy nenoří v hlubinu vod.
Sarmaté, divoký lid, kmen Bessů a Getů je kolem —
jaká to podivná jména, nehodná věru mých vloh!
Dokud je vzduch tu teplý, jsme chráněni přehradou Histru;
plynnými vodami svými odvrací válečný ryk.
Když však škaredou tvář zas ukáže nevlídná zima,
zemi když do běla zbarví mramoru podobný mráz,
brání-li vítr a sníh zde v krajinách severních bydlet,
národy tyto — toť jasné — sužuje mrazivý pól.

Leží tu sníh, jenž deštěm ni sluncem nemůže roztát,
tuhost a trvání dlouhé dává mu Boreův dech.

Na tomto neklidném místě se skrývám, jsa občan tu nový:
ach, jak pomalu plyne smutného osudu čas!
Přece však k bývalé službě a k veršům se vrátila Múza,
snáší ty veliké strasti, snáší, že cizinkou jest.
Nemám tu nikoho však, ach, komu bych předčítal básně,
nikoho, kdo by vnímal poslechem latinskou řeč.
Sám tady — co mám dělat? — jen píšu a předčítám sobě;
bezpečný nyní mé verše, jsem-li jim soudcem já sám.
„Komu teď snažím se psát?“ já často již k sobě jsem řekl,
„budou snad Sarmaté někdy, Getové spisy mé číst?“

Často, když takto jsem psal, mně slzy vytryskly z očí,
často napsaný rádek od pláče mého již zvlh.
Cítí srdce mé stejně jak nové, tak dřívější rány,
stále se na prsa řinou přívaly žalostných slz.
Myslím-li na ony změny, čím býval jsem dříve, čím nyní,
přijde-li na mysl osud, odkud mě zanes a kam,
často již zmatená ruka v žár ohně hodila básně
na sebe rozhněvána, na činnost básnickou též;

Smutné stáří

Skvělost labutích per mé skráně již napodobují,
bílé stáří mi barví do šeda černý můj vlas.
Blíží se křehká léta a stáří neschopné práce,
sotva se na nohou držím, síly jak ochably již.
Teď měl nastati čas, kdy ukonče veškeré strasti,
měl bych pokojně žít, zbaven jsa úzkostí všech,
měl bych požívat klidu, jenž srdci se líbíval vždycky,
měl bych se v příjemné prázdní věnovat zálibám svým,
bydliti v malém domku a u starých Penátů dlíti,
vzdělávat otcovské role, které teď bez pána jsou,
spočívat v objetí choti a v kroužku milených přátel,
měl bych, starostí zbaven, zestárnout ve vlasti své.
Takto jsem dříve doufal, že stáří prožívat budu —
byl jsem jistě hoden, abych tak trávil svůj věk.

Nepíši pilně, bych došel pochvaly, nemám též péči
zajistit budoucnost jménu — mělo spíš ztajeno být! —
mysl zálibou poutám a hledím tak přehlušit bolest,
činností tou se snažím nemyslet na strasti své.

Co bych měl raději dělat tak samotný v krajině pusté,
jakoupak jinou pomoc hledal bych pro všecken bol?
Hledím-li k místu, kde dlím, je vskutku to odporné místo,
nad něž na celém světě nemůže smutnější být;
hledím-li na lidi, ach, ty stěží lze nazývat lidmi —
více než u vlků divých jeví se ukrutnost v nich.
K zákonům nemají úctu a nad právem vítězí síla,
do prachu zdeptaná práva pokořil bojovný meč.
Kožich je před zlými mrazy a široké kalhoty chrání,
maji dlouhými vlasy přikrytu divokou tvář.

Strasti nekonečné...

Od doby, v Pontu co dlím, již třikrát zamrzl Hister,
třikrát již utuhl povrch hladiny euxeinských vod —
mně se však zdá, že tolik už let jsem z domova vzdálen,
kolik jich minulo od dob, Tróju kdy obléhal Řek.

Čas tak pomalu plyne, že zdá se, jak by byl stanul,
a jen pomalým krokem šine se kupředu rok.
Ani slunovrat letní mi nikterak nezkrátí noci,
ani když nastane zima, nijak mi nezkrátí den:
patrně přírody rád jest u mne teď docela zvrácen,
ten pak mými strastmi ostatní zdluhuje vše.
Či snad společný čas má obvyklý průběh i dále,
či se jen krutějším jeví pro život toho, jenž dlí
v krajinách na břehu moře, jež klamně je „Hostinným“ zvané,
vpravdě však neblahá země, skythského moře kde břeh?

Manželce

Už ten chabější věk mi skráně protkává stříbrem,
už i stařecké vrásky pozvolna brázdí mi tvář,
už mi uvadá svěžest i síly v znaveném těle,
hry, jež v mládí jsem měl v oblíbené, neteší již;
kdybys mě spatřila náhle, ach, mne bys nemohla poznat —
takové trosky ze mne učinil pozdní můj věk.
Přiznávám, činí to léta, leč jiná je příčina ještě;
duševní úzkost a stesk, bez konce svízele a strast,
neboť kdo neštěstí mé by rozdělil do dlouhých roků,
starší než Nestór z Pylu, věř mi, že byl bych pak já.

Copak bych spíše měl dělat? Mně nelze žít v nečinném klidu!
V zahálce ztracený čas pro mne je tolik, co smrt;
neteší mne se mořit až do rána hltáním vína,
vábivá v kostky hra nepoutá nejistou dlaň.
Jestliže věnuji spánku ty hodiny, tělo jež žádá,
jakýmpak způsobem, bdím-li, trávit mám předlouhý čas?
Nemám otcovských mravů již dbát, mám napínat luky
sarmatské, upoután být uměním obvyklým zde?
Avšak síly mi brání i činnosti této se chopit,
více než pohublé tělo dokáže tady můj duch.
Zvážíš-li správně, co dělám, nic není as užitečnější,
nežli je umění to, v němž není užítku nic;
při něm já dosáhnu toho, že nemyslím na vlastní strasti:
stačí, když půda má tuto mi navrací žně.